

تحلیل چالش های فراروی اصلاحات سیاسی - اجتماعی ایران در دوره قاجار

۱۳۲۴ - ۱۲۱۰ ق/ ۱۹۰۶ - ۱۷۹۵ م

www.ketab.ir

تالیف و گردآوری: مهسا صابری

NAFIS NEGAR DATIS

نفیس نگار داتیس

شماره ثبت: ۵۸۱۲۸۲

سروشنامه	صابری، مهسا، ۱۳۶۳
عنوان و نام پدیدآور	تحلیل چالش‌های فراروی اصلاحات سیاسی- اجتماعی ایران در دوره قاجار: ۱۲۴۴-۱۲۶۱/ق/۱۹۰۶-۱۷۹۵/م/ تالیف و گردآوری مهسا صابری.
مشخصات نشر	تهران: نفیس نگار داتیس، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۶۸ ص.
شابک	۵۰۰۰۰۰ ریال: 1-978-622-98825-1
وضعیت فهرست نویسی	فبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۶۴-۱۶۸.
موضوع	تجدد -- ایران -- تاریخ -- ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق. Modernity -- Iran -- History -- 1779 - 1925
موضوع	ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق. Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925 ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق. Iran -- Politics and government -- 1779 - 1925 ایران -- اوضاع اجتماعی -- ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق. Iran -- Social conditions -- 1779 - 1925
رده بندی کنگره	DSR۱۳۱۵
رده سدق دیویی	۹۵۵/۰۷۴۰۳۴
شماره کتابشناسی فنی	۸۷۷۴۱۵۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فبا

تحلیل چالش‌های فراروی اصلاحات سیاسی- اجتماعی ایران در

دوره قاجار ۱۲۴۴-۱۳۴۴/ق/۱۹۰۶-۱۷۹۵م

تالیف و گردآوری: مهسا صابری

قطع و تعداد صفحه: وزیری / ۱۶۸ صفحه

ناشر: انتشارات نفیس نگار داتیس

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: ایران کهن

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۴۰۰

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۸۲۵-۱-۱

تهران امانیه خیابان ولیمصر نرسیده به پارک وی روبروی صدا و سیما خیابان شهید ابراهیم مهری پلاک ۲۰ طبقه ۵ واحد غربی

شماره تماس: ۲۶۲۱۱۱۴۵

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر برای صاحب اثر محفوظ است. لذا هرگونه تکثیر و بازنویسی مطالب به هر نحو ممکن در هر گونه رسانه، کتاب، مجله، جزوه لوح فشرده و ... بدون اجازه کتبی صاحب اثر شرعا حرام و پیگرد قانونی دارد.

پیشگفتار

مبحث اصلاحات در تاریخ معاصر ایران نخست در دوره قاجار مطرح شد. در آن دوره، در پی تحولات جامعه جهانی، که پیشرفت های چشمگیر غرب از یک سو و رقابت های روز افزون دولت های استعمارگر از سوی دیگر از نشانه های آن بود، روشنفکران و برخی از سیاستمداران ایرانی ضرورت انجام اصلاحات را در ساختار سیاسی- اجتماعی کشور دریافتند تا خود را تا اندازه ای به قافله تمدن رسانند. اصلاحگران حکومتی راه پر سنگلاخ اصلاحات را پیش گرفتند و به اقدامات سودمندی دست زدند؛ اما سرانجام مردم خود دست به کار شدند و راه انقلاب مشروطه را پیش گرفتند.

اصلاحات در دوره قاجار تا انقلاب مشروطه، که تحولی در تاریخ ایران به شمار می رود، هنوز هم جذابیت خود را از دست نداده است و بررسی دوباره و چند باره را طلب می کند؛ از این رو، این قلم بر آن است آن را در چهار فصل عمده بررسی کند:

فصل اول با عنوان کلیات به تبیین مسأله پژوهشی و اهمیت آن، اهداف، فرضیه ها و پرسش ها و پیشینه و روش تحقیق پژوهش خواهد پرداخت و در پایان گزیده ای از منابع اصلی و تحقیقی آن را معرفی خواهد کرد.

فصل دوم با عنوان زمینه های اصلاحات نخست گذری بر دلایل عقب ماندگی ایران در دوره قاجار دارد و سپس زمینه های شکل گیری اصلاحات را بررسی می کند.

د ■ تحلیل چالش های فراروی اصلاحات سیاسی- اجتماعی ایران در دوره قاجار

در فصل سوم با عنوان اصلاحات در چهار مبحث به اصلاحات عباس میرزا و میرزا عیسی و میرزا ابوالقاسم قائم مقام، امیر کبیر، سپهسالار و سرانجام امین الدوله پرداخته می شود که در هر تست اصلاحات گوناگون اداری و مدنی، فرهنگی و آموزشی، قضایی و نظامی اصلاحگران بررسی می گردد.

در فصل چهارم با عنوان چالش های اصلاحات چالش های پیش روی هر اصلاحگر بررسی می شود که در هر بخش به موانع داخلی و خارجی و تأثیر این دو بر هم و سرانجام بر اصلاحات و اصلاحگران توجه می گردد.

فهرست مطالب

۱۱	فصل ۱. کلیات
۱-۱	تبیین مسأله پژوهشی و اهمیت آن..... ۱۱
۱-۲	اهداف پژوهش..... ۱۲
۱-۳	فرضیه ها و پرسش های پژوهش..... ۱۲
۱-۴	پیشینه تحقیق..... ۱۳
۱-۵	روش تحقیق..... ۱۴
۱-۶	معرفی منابع..... ۱۴
۱-۶-۱	منابع اصلی..... ۱۴
۱-۶-۱-۱	اعتماد السلطنه، محمد حسن خان؛ صدر التواریخ یا تاریخ صدور قاجار؛ به کوشش محمد مشیری، ج ۲، تهران: روزبهان، ۱۳۵۷..... ۱۴
۱-۶-۱-۲	امین الدوله، علی خان؛ خاطرات سیاسی میرزان علی خان امین الدوله؛ تهران: شرکت سهامی کتاب های ایران، بی تا..... ۱۵
۱-۶-۱-۳	درووئل، گاسپار؛ سفر در ایران؛ ترجمه منوچهر اعتماد مقدم، ج ۴، تهران: شباویز، ۱۳۷۰..... ۱۵
۱-۶-۱-۴	کرزن؛ ایران و قضیه ایران؛ ترجمه علی جواهر کلام، تهران: ابن سینا، ۱۳۴۷..... ۱۶
۱-۶-۱-۵	آدمیت، فریدون؛ اندیشه ترقی و حکومت قانون عصر سپهسالار؛ تهران: خوارزمی، ۱۳۵۱..... ۱۶
۱-۶-۱-۶	رائین، اسماعیل؛ حقوق بگیران انگلیس در ایران؛ ج ۶، تهران: جاویدان، ۱۳۵۶..... ۱۷
۱-۶-۱-۷	زیبا کلام، صادق؛ سنت و مدرنیته؛ ج ۵، تهران: روزنه، ۱۳۸۲..... ۱۷

فصل ۲. زمینه‌های اصلاحات

۱۹

- 2-1. جنگ‌های ایران و روسیه..... ۲۰
- 2-2. اروپاییان در میان ایرانیان..... ۲۱
- 2-3. مسافرت ایرانیان به خارج از کشور..... ۲۲
- 2-3-1. سفرهای رسمی..... ۲۲
- 2-3-2. سفرهای غیر رسمی..... ۲۳
- 2-4. مشورالفکران..... ۲۴
- 2-5. ترجمه کتاب و انتشار روزنامه..... ۲۶

فصل ۳. اصلاحات

۲۸

- 3-1. اصلاحات عباس میرزا و خاندان قائم مقام..... ۲۸
- 3-1-1. نگاهی به اصلاح گران..... ۲۸
- 3-1-2. اصلاحات نظامی..... ۳۰
- 3-1-3. اصلاحات فرهنگی و آموزشی..... ۳۴
- 3-1-4. برقراری امنیت..... ۳۶
- 3-1-5. اصلاحات اداری و مدنی..... ۳۷
- 3-1-6. اصلاحات قضایی..... ۳۹
- 3-2. اصلاحات امیر کبیر..... ۳۹
- 3-2-1. امیر کبیر از ابتدا تا صدارت..... ۳۹
- 3-2-2. اوضاع ایران مقارن با صدارت امیر کبیر..... ۴۰
- 3-2-3. مراحل تکوین اندیشه اصلاحات امیر کبیر..... ۴۴
- 3-2-4. اصلاحات امیر کبیر..... ۵۳
- 3-2-4-1. برقراری امنیت..... ۵۴
- 3-2-4-2. اصلاحات اداری و مدنی..... ۵۶
- 3-2-4-3. اصلاحات فرهنگی و آموزشی..... ۵۸
- 3-2-4-4. اصلاحات قضایی و سیاست مذهبی امیر کبیر..... ۶۶
- 3-2-4-5. اصلاحات نظامی..... ۷۲

۳-۳	اصلاحات سپهسالار	۷۶
۳-۳-۱	مروری بر مناصب سپهسالار در عصر ناصری	۷۷
۳-۳-۲	زمینه های اصلاحات سپهسالار	۷۸
۳-۳-۳	اصلاحات سپهسالار	۸۰
۳-۳-۳-۱	اصلاحات قضایی	۸۰
۳-۳-۳-۲	اصلاحات اداری و مدنی	۸۱
۳-۳-۳-۳	اصلاحات فرهنگی و آموزشی	۸۶
۳-۳-۳-۴	اصلاحات نظامی	۸۶
۳-۴	اصلاحات امین الدوله	۸۸
۳-۴-۱	زمینه های اصلاحات	۹۰
۳-۴-۲	اصلاحات امین الدوله	۹۴

فصل ۴. چالش های اصلاحات

۴-۱	چالش های اصلاحات عباس میرزا و خاندان قائم مقام	۱۰۰
۴-۱-۱	چالش های خارجی	۱۰۹
۴-۲	چالش های اصلاحات امیر کبیر	۱۱۲
۴-۲-۱	چالش های داخلی	۱۱۳
۴-۲-۲	چالش های خارجی	۱۲۲
4-3	چالش های اصلاحات سپهسالار	۱۲۹
۴-۳-۱	سپهسالار و امتیاز رویت	۱۲۹
۴-۳-۲	چالش های داخلی	۱۳۲
۴-۳-۳	چالش های خارجی	۱۴۱
۴-۴	چالش های اصلاحات امین الدوله	۱۴۴
۴-۴-۱	چالش های داخلی	۱۴۴
۴-۴-۲	چالش های خارجی	۱۵۳